

Tom 15 serii:
PROBLEMY EDUKACJI, REHABILITACJI I SOCJALIZACJI
OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

Problematyka osób niepełnosprawnych w oglądzie teoretyków i praktyków

pod redakcją naukową
Anny Klinik

Kraków – Katowice 2012

© Copyright by Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2012

Rada Naukowa Serii:

*Józef Binnebesel, Jacek Błeszyński, Maria Chodkowska, Władysław Dykcik,
Petr Franiok, Mieczysław Gulda, Ladislav Horňák, Aniela Korzon,
Jadwiga Kuczyńska-Kwapisz, Anna Nowak, Andrzej Radziewicz-Winnicki,
Edward Saulicz, Adam Stankowski, Wiesław Theiss, Janina Wyczesany*

Rada Redakcyjna Serii:

Zenon Gajdzica, Anna Klinik, Jerzy Rottermund

Recenzent:

prof. dr hab. Andrzej Radziewicz-Winnicki

Redakcja merytoryczna:

Anna Klinik

Redakcja wydawnicza:

Beata Bednarz

Opracowanie typograficzne:

Katarzyna Kerschner

Projekt okładki:

© *Joanna Brzeska-Klinik*

Publikacja dofinansowana przez
Uniwersytet Śląski w Katowicach

ISBN 978-83-7308-492-6

ISBN 978-83-7850-205-0

Oficyna Wydawnicza „Impuls”

30-619 Kraków, ul. Turniejowa 59/5

tel./fax: (12) 422 41 80, 422 59 47, 506 624 220

www.impulsoficyna.com.pl, e-mail: impuls@impulsoficyna.com.pl

Wydanie I, Kraków 2012

Spis treści

Wprowadzenie (<i>Anna Klinik</i>)	9
---	---

Część I

Aktywizacja osób niepełnosprawnych w wybranych formach nauczania i wychowania

Siv Fischbein

Special education from different perspectives: an example from Sweden	19
---	----

Agata Gawron

Czynniki warunkujące efektywność nauczania języka angielskiego wśród dzieci z lekką niepełnosprawnością intelektualną	33
--	----

Grażyna Durlow

Metoda rytmiki Emila Jaques-Dalcroze'a w edukacji dziecka z niepełnosprawnością intelektualną – między pedagogiką a sztuką	43
---	----

Teresa Żółkowska

Ekologia w pedagogice specjalnej	55
--	----

Część II

Terapia niepełnosprawnych w ocenie naukowców i polityków

Aniela Korzon

Terapia rodziców dziecka niepełnosprawnego dotkniętych syndromem <i>burn-out</i>	67
---	----

Mateusz Warchał

<i>Role taking</i> w terapii i integracji społecznej dzieci niepełnosprawnych	75
---	----

Magdalena Rusin

Rola i zadania fizjoterapeuty w edukacji zdrowotnej
osób z niepełnosprawnością 83

Marzena Fryszkiewicz

Integracja – wyznacznik socjalizacji dziecka z autyzmem
w grupie przedszkolnej 93

Andrzej Knapik, Jerzy Rottermund, Andrzej Myśliwiec

Integracja – w dążeniu do modelu 105

Część III

Dyskusje teoretyków i praktyków wokół kompetencji pedagogów specjalnych

Zenon Gajdzica

Panel dyskusyjny pt. *Kwalifikacje i kompetencje pedagogów specjalnych –
model akademicki a oczekiwania praktyków* 115

Zbigniew Marten

Główne problemy psychologicznego kształcenia pedagogów specjalnych –
przyczynek do dyskusji panelowej pedagogów 137

Contents

Introduction (<i>Anna Klinik</i>)	13
---	----

Part I

Activation of disabled people in selected forms of education and nurture

Siv Fischbein

Special education from different perspectives: an example from Sweden.....	19
--	----

Agata Gawron

Factors conditioning efficiency of teaching English among children with mild mental retardation	33
--	----

Grażyna Durlow

The Emil Jaques-Dalcroze's rhythmicity method in education of mentally retarded children – between pedagogy and art	43
--	----

Teresa Żółkowska

Ecology in special needs education	55
--	----

Part II

The therapy of disabled people in assessment of academics and practitioners

Aniela Korzon

The therapy of parents of disabled children, suffering from burn-out syndrome	67
--	----

Mateusz Warchał

'Role taking' in therapy and social integration of children and youth	75
---	----

Magdalena Rusin

Functions and tasks of physiotherapists in health education
of disabled people 83

Marzena Fryszkiewicz

Integration – the determinant of autistic child
socialization in pre-school group 93

Andrzej Knapik, Jerzy Rottermund, Andrzej Myśliwiec

Integration striving to model 105

Part III

Discussions of special needs pedagogue expertise
in academics and practitioners overview

Zenon Gajdzica

Breakout session *Qualification and expertise of special pedagogues –
academic model compared to practitioners' expectations* 115

Zbigniew Marten

Main issues of psychological education of special pedagogues –
contribution to pedagogue's breakout session 137

Wprowadzenie

Obserwatorzy życia społecznego, w tym także osób niepełnosprawnych, skłaniają się do pobieżnej oceny ich świata i życia. Rzadko dostrzegają potrzeby i możliwości poprawy jakości ich życia. Jest jednak duży krąg specjalistów zajmujących się problematyką niepełnosprawności, którzy widzą więcej, patrzą szerzej i obiektywniej. Dostrzegają warunki i alternatywy, widzą, jak wiele można i trzeba jeszcze zrobić na rzecz faktycznej integracji i inkluzji osób niepełnosprawnych. Dlatego z satysfakcją przedstawiamy naszym czytelnikom kolejny – piętnasty – tom cyklu wydawniczego „Problemy Edukacji, Rehabilitacji i Socjalizacji Osób Niepełnosprawnych”. W tomie tym prezentujemy opinie naukowców i praktyków na temat różnych form edukacji, uspołecznienia i terapii osób z wielorakimi deficytami wiedzy i umiejętności wynikających z określonej formy niepełnosprawności. Całość opracowania została ujęta w trzy części.

W pierwszej, zatytułowanej *Aktywizacja osób niepełnosprawnych w wybranych formach nauczania i wychowania*, umieszczono artykuły, których problematyka koncentruje się wokół różnych form aktywizacji osób niepełnosprawnych. Ich autorzy wskazują, jak ważne jest przygotowanie nauczyciela do pracy z niepełnosprawnym intelektualnie uczniem. Przedstawiają analizę czynników warunkujących efektywność nauczania języka angielskiego wśród dzieci z lekkim stopniem niepełnosprawności intelektualnej. Postulują, by nauczyciel pracujący z dziećmi niepełnosprawnymi znał i stosował zasady dydaktyczne obowiązujące w procesie kształcenia dzieci o obniżonym ilorazie inteligencji. Szczegółowo omawiają te zasady, twierdząc, że każde dziecko, nawet z obniżonymi zdolnościami intelektualnymi, posiada uzdolnienia do nauki języka obcego, a zadaniem nauczycieli jest ich dostrzeżenie i rozwijanie. Godny uwagi jest również artykuł na temat dyskursu między pedagogiką a sztuką w świetle metody rytmiki Emila Jaques'a Dalcroze'a w edukacji dziecka niepełnosprawnego intelektualnie. Autorka wyraża przekonanie, że praca z dzieckiem niepełnosprawnym przynosi nauczycielowi-muzykowi-terapeucie wyzwanie: wymaga zachowania w sobie duszy artysty, ale przede wszystkim bycia – wraz z muzyką – niesłuchanie blisko drugiego człowieka, bo im trudniejsza jest jego sytuacja rozwojowa, tym bardziej potrzebuje on wsparcia, także tego, które możliwe jest dzięki i poprzez sztukę.

Część druga pt. *Terapia niepełnosprawnych w ocenie naukowców i praktyków* obejmuje artykuły poświęcone głównie różnym formom terapii osób niepełnosprawnych. Interesujące jest omówienie problemu syndromu *burn-out* pojawiającego się u rodziców dzieci dotkniętych niepełnosprawnością, które pozwoliło na sformułowanie wniosków o konieczności terapii rodziców dzieci niepełnosprawnych. Przedstawiono w nim również koncepcję ról społecznych w teoriach naukowych (np. G. Mead), w terapii i w integracji dzieci niepełnosprawnych. Pełnienie ról (*role taking*) w terapii przebiega w postaci zabaw podejmowanych przez dzieci. Autor zwraca uwagę, że koncepcja Meada rozróżnia odgrywanie ról przez dziecko (*role play*) od gry (*game*). Pojawia się w tej części również problem roli i zadań fizjoterapeuty w edukacji zdrowotnej osób z niepełnosprawnością. Wśród tych zadań wymieniono między innymi wykształcenie u pacjentów poczucia odpowiedzialności za własne zdrowie, stałe motywowanie i udzielanie pomocy w podejmowaniu działań prozdrowotnych w stosunku do siebie i swojego otoczenia. Swoje rozważania autorka zamyka stwierdzeniem, że fizjoterapeuta poprzez popularyzowanie i rozpowszechnianie edukacji zdrowotnej wśród osób niepełnosprawnych pomaga im w uświadomieniu, jakie możliwości zapewnia proces leczenia i rehabilitacji. W części tej znalazły się także rozważania na temat rozwoju społecznego dziecka z autyzmem w grupie przedszkolnej. Na podstawie teoretycznych przesłanek przedstawiono własne doświadczenia z pracy z dzieckiem oraz etapy prowadzonej terapii. Pedagog specjalny, towarzysząc dziecku autystycznemu w jego terapii, musi być świadomy, iż rezultaty w rewalidacji zależą w dużej mierze od jego zaangażowania w pracę, a to z kolei głównie od jego właściwości osobowościowych. Część drugą książki zamyka artykuł omawiający kształcenie integracyjne w Polsce na przykładzie jednej z pierwszych szkół integracyjnych w województwie śląskim. Ważnym elementem tego opracowania są opinie nauczycieli na temat integracji. Ogólny wniosek z prowadzonych w tym zakresie badań upoważnia do stwierdzenia, że klasy integracyjne spełniają swoją rolę bardzo dobrze. Ponadto na ich podstawie uprawniona jest teza, że społeczny model niepełnosprawności przenosi odpowiedzialność z jednostki na barki społeczeństwa, którego zadaniem jest świadczenie usług wyrównujących szanse osób niepełnosprawnych.

Część trzecia: *Dyskusje teoretyków i praktyków wokół kompetencji pedagogów specjalnych*, zawiera sprawozdanie z dyskusji panelowej pt. *Kwalifikacje i kompetencje pedagogów specjalnych – model akademicki a oczekiwania praktyków*. Opracowanie stanowi autoryzowany zapis dyskusji Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Edukacja, socjalizacja i fizjoterapia w życiu osoby niepełnosprawnej”. Zamieszczenie tego materiału w tej publikacji wynika z wyjątkowej wartości poglądów naukowców i praktyków oraz zbieżności tych wypowiedzi z pozostałymi częściami tego tomu, co znacznie wzbogaci wartość całości opracowania. Autor pomysłu i animator dyskusji Zenon Gajdzica we wstępnym słowie stwierdził, że jej celem w zamyśle organizatorów była refleksja nad obecnym systemem kształcenia pedagogów specjalnych oraz sposobami nabywania przez nich kwalifikacji

zawodowych. Biorący udział w dyskusji naukowcy i praktycy zajmujący się problematyką osób niepełnosprawnych nie szczędzili uwag pod adresem aktualnych rozwiązań organizacyjnych, edukacyjnych i terapeutycznych proponowanych w odniesieniu do wspierania osób niepełnosprawnych. Krytyce poddano formy przygotowania pedagogów do prawidłowego pełnienia funkcji edukacyjno-rehabilitacyjnej i opiekuńczo-wychowawczej. Znaczący głos w tej sprawie zawiera dyskurs doświadczonego psychologa. Zbigniew Marten uważa, że wiele dylematów związanych z kształceniem pedagogów specjalnych wynika w głównej mierze z niedostatku psychologii w programach nauczania pedagogów specjalnych. Jego rozważania wpisują się w ogólny krytyczny ton dyskusji panelowej, poruszając kwestię braku ściślejszej współpracy pedagogów ze środowiskiem psychologów.

Reasumując – oddajemy czytelnikom wartościowy tom zawierający bogaty ładunek wiedzy teoretycznej i materiał doświadczonych w pracy z niepełnosprawnymi praktyków.

Anna Klinik

Introduction

The observers of social life, including the observers of the life of the disabled, are inclined to cursorily evaluate their world and existence. They rarely notice the needs and possibilities of improving the quality of their life. However, there are numerous specialists in the problem of disability who see more, look further and approach the phenomenon more objectively. They notice the conditions and alternatives, see how much can and should be still done in order to reach real integration and inclusion of the disabled. Therefore, with satisfaction, we would like to present to our readers another, 15th volume of the publishing cycle "Education, Rehabilitation and Socialization Problems of the Disabled". In this volume we present opinions of scholars and practitioners about various forms of education, socializing and therapy of people with manifold knowledge and abilities deficits resulting from particular forms of disability. The study is presented in three parts.

The first part is entitled *Activation of the disabled people in selected forms of education and nurture* articles which could not be included in the previous parts can be found. Various forms of activation of the disabled are shown here. They explain how important is the preparation of the teacher to work with mentally disabled student. The next article presents an analysis of factors conditioning the effectiveness of teaching English among children with small degree of intellectual disability. The author suggests that a teacher working with disabled children should know and use educational rules required in the process of education of such a group of students. He discusses them in detail, noting that every child, even the one with lowered intellectual abilities, is capable of learning a foreign language and the task of their teachers is to notice and develop this ability. The article about the discourse between pedagogy and art in the light of Emil Jaques-Dalcroze's rhythmicity method is worth noting. The author presents an opinion that working with a disabled child presents a teacher-musician-therapist with a challenge: requires maintaining the soul of an artist, but first of all, being – together with music – extremely close to another person, due to the fact that the more difficult the development situation is, the more help and support they need, also the one possible by and owing to art.

Part two *The therapy of disabled people in assessment of academics and practitioners* includes articles devoted mainly to various forms of the therapy of the

disabled. The discussion about the problem of a burn-out syndrome experienced by the parents of disabled children, which facilitated the formulation of conclusions about the need for therapy for the parents of the disabled children, is particularly interesting. The concept of social roles in scholarly theories (for instance G. Mead) in therapy and integration of disabled children is also presented here. "Role taking" in therapy takes the form of games played with children. The author stresses that Mead's concept distinguishes "role play" by a child from games. The problem of role and job of physiotherapist in health education of the disabled also appears. Among the functions of a physiotherapist creating a feeling of responsibility for their own health in patients, constant motivating and providing assistance in undertaking pro-health activities relating to oneself and their environment are mentioned. The discussion is summarized by a conclusion that a physiotherapist by popularizing and spreading health education among the disabled, helps them in realizing what possibilities the process of treatment and rehabilitation may have. In this part the problem of an autistic child's social development in kindergarten age is also present. The author starting with theoretical premise presented his own life experience of work with a child in practise. The result is a wide description of phases of therapy given. In the conclusion, the author states that while accompanying an autistic child in his therapy a special pedagogue must be aware that the outcomes of the rehabilitation depend to a great extent on his commitment to his work, which is conditioned by pedagogues' personality qualities. The final element of this part is an article debating integrated education using an example of one of the first integrated schools in Slaskie state. An important element of this work is a study into teacher's opinions about integration. The general conclusion from the research conducted justifies the statement that integrated class fulfil their role very well. An important argument based on the research is that the social model of disability transfers the responsibility from an individual to a society, the task of which is offering services which can provide equal opportunities for the disabled.

Part three entitled *Discussions of special needs pedagogue expertise in academics and practitioners overview* includes a report from a panel discussion of "discourse masters" entitled *Qualifications and competences of special pedagogues – academic model v. practitioners' expectations*. The study includes authorized record of a panel discussion, which took place during International Academic Conference entitled "Education, socialization and physiotherapy in the life of a disabled person". Inclusion of this publication is a result of a unique value of the opinions presented by the scholars and practitioners as well as how they correspond with other parts of this volume. I am convinced that presenting this panel in the current publication enriches it immensely. In the foreword, the author of the idea and animator of the discussion stated that the aim of the discussion envisioned by the organizers was a meditation of the current system of special pedagogues' education and consideration of ways of acquiring job qualifications by them. The scholars and practitioners who specialize in the problem of the disa-

bled, participating in the discussion, eagerly presented their views on the current organizational, educational and therapeutic solutions proposed in assisting the disabled. The forms of preparing pedagogues to play education and rehabilitation as well as care and upbringing roles were highly criticized. An important opinion on that matter of an experienced psychologist is included in the appendix to the discussion. The author presents a view that many dilemmas relating to special pedagogues' education are majorly a result of deficiency of psychology in the curriculum for special pedagogues. The appendix is in line with the general critical tone of the panel discussion, supplementing it with reflection stemming from (in the author's opinion) a lack of close cooperation of pedagogues and psychologists.

In conclusion, I would like to firmly state that the volume presented to readers includes rich material of theoretical knowledge as well as valuable content contributed by practitioners working with the disabled.

Anna Klinik